

Jasenska Kranjčević

DOI: <https://dx.doi.org/10.21857/y54jof40pm>
Pregledni članak
Rukopis prihvaćen za tisak: 12.11.2024.

PROLEGOMENA ZA OPUS TRIJU ARHITEKATA IZ POŽEGE – FERDINAND FLORSCHÜTZ, DRAGAN PETRIK I BRANKO PETROVIĆ

Sažetak

Uz Požegu i njezinu okolnicu vežu se brojne značajne osobe različitih struka, kao što su: književnici, pjesnici, slikari, povjesničari, glazbenici, novinari, pravnici i dr. U dosadašnjim istraživanjima izostale su sintezne biografije o arhitektima i urbanistima koji su rođeni u Požegi, a djelovali su u svijetu. U ovom istraživanju odabrana su tri arhitekta, koja su rođena u Požegi u prvoj četvrtini 20. stoljeća, a to su: Ferdinand Florschütz (1907. – 1946.), Dragan Petrik (1901. – 1988.) i Branko Petrović (1922. – 1975.). Cilj rada nije samo upotpunjavanje njihovih biografija kao arhitekata u kontekstu hrvatske arhitekture 20. stoljeća te valorizacija njihova arhitektonskog stvaralaštva u Hrvatskoj i svijetu, već i afirmiranje biografija za kulturnu i turističku prepoznatljivost grada. S obzirom da su rođeni u Požegi, u radu se najprije daje pregled građevinskih prilika u gradu krajem 19. i početkom 20. stoljeća, te se zatim iznose prikupljeni biografski podatci. U zaključku se daje valorizacija njihova stvaralaštva te kako se znamenite osobe mogu koristiti u kulturnoj i turističkoj promociji i ponudi. Istraživanje se najprije temeljilo na prikupljanju podataka od članova obitelji, zatim uvidom u različitu literaturu (knjige, katalozi izložbe, tisak i dr.) te dostupnu dokumentaciju različitih institucija, nakon čega je uslijedio obilazak terena. Za izradu zaključka koristila se induktivno-deduktivna metoda. Osim u Hrvatskoj, navedena tri arhitekta djelovala su na prostorima današnje Austrije, Dominikanske Republike, Egipta, Etiopije, Južnoafričke Republike, Njemačke, Sjeverne Makedonije, Srbije te Bosne i Hercegovine. Glavna karakteristika Florschützovog stvaralaštva jest slijeđenje avangardnih trendova, Petrikova je inženjerska komponenta, a Petrovićeva je organizacijska.

Ključne riječi: Ferdinand Florschütz; Dragan Petrik; Branko Petrović; Požega; arhitektonsko stvaralaštvo; kulturni identitet; turistička atrakcija.

1. Uvod

U nedostatku, kako preglednih, tako i cjelovitih biografija arhitekata ponekad dolazi do pomanjkanja iscrpnog i objektivnog prikaza hrvatske arhitekture 20. sto-

ljeća. Detaljnim i sveobuhvatnim biografijama nesumnjivo se može pridonijeti cjelovitijoj slici i boljem razumijevanju arhitekture, shvaćanju njezinih trendova te građevinskih prilika u kojima su stvarali. Osim navedenog, biografije i arhitektonsko stvaralaštvo arhitekata mogu se koristiti, ne samo kroz prezentaciju i valorizaciju biografija, već i kroz njihov doprinos urbanističko-arhitektonskom te kulturnom i turističkom identitetu gradova. To je moguće prezentirati kroz različite vrste općih ili specijaliziranih vodiča (Uchytíl, Barišić Marenčić i Kahrović, 2009; Laslo, 2011; Karač i Žunić, 2013)¹ ili kroz *storytelling*.

Zbog lakšeg sagledavanja urbanizma i arhitekture općenito, istraživači i poznavatelji arhitekture Hrvatske u 20. stoljeću analizi biografija i vrednovanju arhitektonskog stvaralaštva pristupaju na različite načine: kronološki, kroz idejne, stilske i generacijske valove, zatim kroz djelovanje u projektantskim poduzećima, radu u građevnim upravama, realiziranim ili nerealiziranim projektima i dr. (Premerl, 2015; Uchytíl, Barišić Marenčić i Kahrović, 2009; Odak, 2006; Vujasinović, 2004). Uz Požegu i njezinu okolicu najčešće se povezuju književnici, pjesnici, slikari, povjesničari, povjesničari umjetnosti, glazbenici, novinari, pravnici i osobe drugih struka (Kempf, 1910; Peić, 1995).²

Zanimljivo je kako Matko Peić Požegu u esejima, feljtonima i putopisima zbog prepoznatljive arhitekture naziva „slavonskom Atenom“ (Peić, 1995), ne samo zbog prepoznatljive arhitekture, nego i zbog sveukupnog povijesnog značenja grada na polju kulture, umjetnosti i znanosti.

Suvremeno djelovanje arhitekata te arhitekturi srodnih zanimanja (poput građevinskih inženjera i geodeta) može se u Požegi pratiti od 19. stoljeća sve do danas, npr. kroz rad u građevinskoj upravi, zatim privatnim projektantskim biroima, izvođačkim poduzećima, ali i po mjestu rođenja.

U građevinskoj upravi u Požegi vrlo kratko radio je inženjer Rupert Melkus (1868. – 1969.) kao gradski mjernik³. Osim njega, u navedenoj upravi 1821. – 1918. duže ili kraće radili su: mjernici Jakob Klementis, Anton Ferković, Juraj Georgević, Josip Balog, Vatroslav Kršnjavi, inženjer Aleksander Berdarić, inženjer asistent Michael Danielović, građevinski pomoćnik Wilhelm Just, inženjer Karl Cankl, inženjer asistent Karlo Hölz i dr. (Vujasinović, 2004).⁴

Početak 20. stoljeća iz Požege se uputilo nekoliko mladića na školovanje u Zagreb u Državnu srednju tehničku školu (osnovana 1892.). Navedenu školu iz Požege

¹ Osim općih turističkih vodiča, u Hrvatskoj postoje i specijalizirani vodiči koji se odnose na arhitekturu ili pojedina stilske karakteristike.

² Uz Požegu se najčešće vežu osobe, poput: Matka Peića, Miroslava Kraljevića, Dragutina Lermana, Milke Trnine i dr.

³ Kasnije je djelovao u Zagrebu.

⁴ Osim što su radili u građevinskoj upravi u Požegi, o njihovim biografijama, kao i stvaralaštvu, relativno se malo ili se ne zna gotovo ništa. Neki arhitekti, graditelji, građevinski inženjeri i mjernici imali su vlastite biroe ili građevinske obrte.

pohađali su: Ivan Fischer, Josip Flessig, Kovačević Škender (umro 1901.), Oskar pl. Peičić, Milan Šali, Antun Marek i Ferdinand Florschütz. Navedeni se polaznici nakon završene škole u Zagrebu nisu vratili u Požegu, već su djelovanje nastavili u Zagrebu ili negdje drugdje (Širola i Širola, 1933).

U samom središtu Požege krajem 19. i početkom 20. stoljeća djelovalo je poznato projektantsko-građevno poduzeće Hönigsberg i Deutsch iz Zagreba. Prema njihovim projektima izvedene su sljedeće zgrade: 1895. – 1896. Financijskog ravnateljstva (danas zgrada suda); 1897. rekonstrukcija županijske zgrade, a 1907. Prva požeška štedionica (danas Gradska knjižnica Požega) (Kempf, 1910; Dobronić, 1983, NN, 1895a; NN, 1895b; NN, 1895c).⁵ Na projektu interijera crkve sv. Lovre u Požegi angažiran je poznati zagrebački arhitekt Herman Bollé (Kraševac, 2012) krajem 19. stoljeća.

Između dva svjetska rata 1924. u Požegi se izvodi zgrada novog vatrogasnog doma prema projektu projektnog biroa iz Osijeka Aksmanović – Malin – Rožić, arhitekt i graditelj (Freudenreich, 1943).⁶

Nakon Drugog svjetskog rata u građevinskoj obnovi Požege i okolice aktivno djeluje poznati hrvatski arhitekt Aleksandar Freudenreich koji radi na obnovi brojnih sela, a među njima i na građevinskoj obnovi, tj. izgradnji novog sela Vrhovci Gornji, papučki.⁷ On je za Požegu 1949. projektirao Kulturno-historijski muzej s potpuno modernim oblikovanjem vanjskog plašta zgrade (nije izveden) te crkvu u Pleternici (Freudenreich, 1972; Živković, 1992; Kranjčević, 2018; Kranjčević i Stober, 2020; Zelić i Lukić, 2018).

Uvidom u objavljene radove o urbanizmu i arhitekturi Požege (Fumić, 1977, Radović Mahečić, 2003) vidljivo je da nedostaju biografije arhitekata koji su rođeni u Požegi, a koji su djelovali na prostoru Republike Hrvatske ili u svijetu. U ovom radu kao kriterij odabira za istraživanje biografija arhitekata jest mjesto rođenja, tj. grad Požega u prvoj četvrtini 20. stoljeća. Kroz tu vrstu odabira kriterija ne iznose se samo njihove biografije, već se nastojala svratiti pozornost na urbanitet malog povijesnog grada te pridonijeti kulturnom identitetu kroz prepoznavanje potencijalnih turističkih atrakcija (Kušen, 2002). Tako su u Požegi u prvoj četvrtini 20. stoljeća rođene tri osobe, koje su osnovna znanja stjecale u Požegi, a odabrale su studij arhitekture. To

⁵ Arhitekti *Lav Hönigsberg* (1861. – 1911.) i *Julije Deutsch* (1859. – 1922.) projektirali su i izveli vrlo velik broj reprezentativnih zgrada u samom središtu Zagreba, ali i drugim gradovima Republike Hrvatske, kao što su: Bjelovar, Križevci, Slavonski Brod, Zdenčina i dr. U časopisu *Glasnik županije Požeške* mogu se pročitati informacije o gradnji zgrade Financijskog ravnateljstva 1895. Kamen temeljac položen je 12. 8. 1895. Također se može pročitati koliko su iznosili troškovi arhitekata za izradu projekta projektiranje i troškovnik.

⁶ Arhitekt *Vladoje Aksmanović* (prije *Viktor Axmann*) iz Osijeka vodio je navedeno poduzeće. Novi vatrogasni dom u Požegi izgrađen je 2007.

⁷ Arhitekt *Aleksandar Freudenreich* (1892. – 1974.) jedan je od najproduktivnijih hrvatskih arhitekata 20. stoljeća. Tijekom radnog vijeka projektirao je oko pet stotina zgrada.

su: Ferdinand Florschütz, Dragan Petrik i Branko Petrović. U radu je najprije trebalo faktografski provjeriti datume i mjesta rođenja i smrti, te potom locirati (a ondje gdje je bilo potrebno) i atribuirati djela. Za istraživanje su korištene različite povijesne metode. Za kratki pregled građevinskih prilika u Požegi korištena je literatura (knjige, članci, katalozi i tisak) iz različitih izvora. Za glavni dio istraživanja (izradu biografija) korištena je građa Hrvatskog državnog arhiva u Zagrebu i Požegi, Hrvatskog muzeja arhitekture u Zagrebu, Ministarstva kulture i medija te pronalaskom i stupanjem u kontakt s članovima obitelji.

U radu se najprije opisuju građevinske prilike u Požegi te se prikazuje arhitektonsko stvaralaštvo arhitekata rođenih u Požegi. Tek kada je evidentirano i atribuirano arhitektonsko stvaralaštvo, njihovi radovi mogli su se staviti u kontekst vremena te se moglo pristupiti valorizaciji. Za izradu zaključka korištene su induktivne i deduktivne metode.⁸

S obzirom na neujednačenu količinu prikupljenih podataka, biografije nisu kvantitativno ujednačene, a valorizacija se bazirala upravo na temelju prikupljenih podataka. Biografije arhitekata izložene su abecedno.

2. Biografije i arhitektonsko stvaralaštvo arhitekata koji su rođeni u Požegi

2.1. Ferdinand Florschütz (Požega, 21. 5. 1907. – Zagreb, 19. 6. 1946.)⁹

Ferdinand Florschütz sin je istoimenog oca Ferdinanda Florschütza¹⁰, visokog vojnog časnika Austro-Ugarske Monarhije (čin brigadira) i majke Marte Florschütz, rođ. Medić, domaćice (Brief, 2012; Čorak, 1984; Čorak 1995, Kranjčević, 1998).¹¹ Nakon osnovnog školovanja u Požegi, 1921. u Zagrebu je upisao Državnu srednju tehničku školu, smjer visokogradnje, koju je završio 1925. s odličnim uspjehom. Po

⁸ Istraživanje o trojici požeška arhitekta, odnosno Ferdinandu Florschützu, Draganu Petriku i Branku Petroviću započelo je sasvim slučajno od kasnih 80-ih godina 20. stoljeća do danas. Tako je istraživanje o Ferdinandu Florschützu započelo najranije, kasnih 80-ih godina prošlog stoljeća prilikom izrade magistarskog rada o graditelju Srećku Florschützu. Istraživanje o arhitektu Draganu Petriku započelo je 2009., kada mi je dr. sc. Eduard Kušen (arhitekt) dao četiri stara tanka fascikla (koje je njemu još davno dao arhitekt dr. sc. Fedor Wenzler) uz obrazloženje „ako ne nađete ništa zanimljivo - bacite“. Istraživanje o Branku Petroviću započelo je oko 2010. godine tijekom istraživanja o planskoj izgradnji naselja Lički Osik.

⁹ Datum smrti Ferdinanda Florschütza, prema izvodu Matične knjige iz 1995., naveden je kao 19. 9. 1946. U izvodu Matične knjige rođenih iz 2024. navedeno je da je umro 19. 6. 1946.

¹⁰ Obitelj Florschütz na kraju 19. i početkom 20. stoljeća bila je poznata na prostoru Hrvatske (liječnik Vatroslav Florschütz osnivač bolnice u Osijeku, Srećko Florschütz poznati graditelj u Zagrebu, Josip Florschütz pravnik, Josip Florschütz, jezikoslovac i dr.).

¹¹ Ferdinand Florschütz kršten je 23. svibnja 1907. – kapelan (vikar) Franjo Tuhy. Krsna kuma mu je bila Terezija Kaudelka, supruga ljekarnika Adolfa Kaudelke. Obitelj Florschütz preselila se iz Požege u Zagreb 6. 10. 1922. Technische Universität Graz. Bibliothek und Archiv, Brief: GZ: 150/3/01/12/A 27.9.2012.

završetku tzv. graditeljske srednje škole upisao je Tehničku visoku školu u Grazu (1925. – 1926.), smjer visokogradnja. Prvi državni ispit položio je 26. 6. 1929. s vrlo dobrim uspjehom, a drugi državni ispit položio je 18. 12. 1930. Za vrijeme studija u Grazu na njega su imali utjecaj profesori Hoffmann, Jäckel i Heidinger. Od 1930. do 1932. u Grazu je pohađao „Meisterschule“ kod profesora Zottera (24. 3. 1894. – 30. 7. 1961.) koju je prekinuo jer nije dobio produženje radne dozvole te je morao napustiti Austriju. Takve političke prilike u Austriji početkom tridesetih godina 20. stoljeća značajno su utjecale na njegov daljnji život, a time i stvaralaštvo. Velika nezaposlenost u Austriji te nedobivanje produženja dozvole za rad (bio je stranac) prisilile su ga na povratak u Hrvatsku. Po povratku u Zagreb njegova arhitektonska kreativnost više nije mogla doći do izražaja.

U Zagrebu je više godina honorarno radio kod profesora Jurja Denzlera na Katedri za povijest i oblike arhitekture Tehničkog fakulteta. Nakon Drugoga svjetskog rata, od veljače 1946., zaposlen je u Zemaljskom građevno-projektnom zavodu Republike Hrvatske sa sjedištem u Zagrebu na poslovima koje je prije obavljalo Ministarstvo građevina (Šegvić, 1946).

Njegova arhitektonska karijera započela je u Austriji nizom nagrada na međunarodnim arhitektonskim natjecanjima, i to u drugoj polovici dvadesetih godina 20. stoljeća. Osim u Austriji, i u Hrvatskoj je sudjelovao na natjecanjima, a to su: 1929. Spomenik neznanom junaku u Rothenburgu, Njemačka, II. nagrada; 1929. upravna zgrada G. E. W. Werkea u suradnji s Drechslerom i Novotnijem, Austrija, I. otkup; 1930. krematorij u Grazu, Austrija, otkup; 1930. uređenje klupskih prostorija A. A. V. u Grazu, Austrija, I. nagrada, 1930. kolodvor u Skoplju, Sjeverna Makedonija, otkup; oko 1930. natječaj za spomenik Kolumbu u San Domingu, Dominikanska Republika¹²; 1932. Poljoprivredno-šumarski fakultet u Zagrebu s arhitektom Milovanom Kovačevićem, III. nagrada; 1935. zgrada Zagrebačkog zbora na Savskoj cesti u Zagrebu s arhitektom Milovanom Kovačevićem, otkup (Laslo, 1995; Čorak, 2000; Čorak, 2005; Radović Mahečić, 2007; Kisić, 2023).

S natječajnim radovima sudjelovao je na dvije izložbe¹³, i to 1930. na Graditeljskoj izložbi u Zagrebu za vrijeme *Međunarodnoga kongresa graditelja* 14. 9. – 21. 9. 1930. (s adresom iz Graza) (Planić i Tomašević, 1930; NN, 1930) te 1932. na izložbi kluba Arhitekata Sekcije Zagreb Udruženja jugoslavenskih inženjera i arhitekata koja se održala u Umjetničkom paviljonu u Zagrebu 20. 3. – 3. 5. 1932. (Batušić, 1932).

Poznate su njegove tri izvedene zgrade u Hrvatskoj koje su nastale između dva svjetska rata. U Borčecu (Zagreb) projektirao je kuću Popović, a u Šestinama (Za-

¹² Na navedenom projektu sudjelovao je i arhitekt Milan Zloković koji je oblikovao spomenik masivnim volumenom. Vidi: Apostolov, 2011./2012.

¹³ Na navedenoj izložbi predstavljena su njegova četiri (4) projekta, među kojima se ističe funkcionalistički oblikovan spomenik Kolumbu. Osim navedenog, prezentirao je Spomenik palim junacima (možda neznanom junaku), Revijsko kazalište i Osnovna škola. 1930., osim spomenika Kolumbu, nepoznati su ostali projekti kako bi ih se analiziralo.

greb) kuću Bartol. U Baški na otoku Krku projektirao je zgradu jednokatnog dječjeg odmarališta prepoznatljivog s plavim kopcima (srušeno, na tom mjestu danas hotel Corintia).¹⁴

Izbijanje Drugog svjetskog rata bio je dodatni udarac za njegovo stvaralaštvo jer su gotovo zamrle sve građevinske investicije.

Prema intervjuu s arhitektom Mladenom Fučićem¹⁵, Ferdinand Florschütz „imao je pošten odnos prema investitorima jer se u struci zavjetovao na siromaštvo. Bio je jako emotivan, nesebičan, a posjedovao je kvalitetnu pedagošku crtu pa su ga studenti cijenili. Arhitektonski atelje imao je na Britanskom trgu u Zagrebu.“ Zbog Florschützovog divljenja prema stvaralaštvu arhitekta Clemensa Holzmeistera studenti u Zagrebu zvali su ga „monumentalac“.

Slavko Batušić opisao je Ferdinanda Florschütza kao osobu s „mnogo fantazija i smisla za jednostavnu linearnost; njegov neboder u Grazu i kolodvor u Skoplju zamišljeni su sa stilski čistim obrisima – jednom djeluje izrazita vertikala, a drugi put horizontala.“¹⁶ U literaturi najčešće se navodi njegov natječajni projekt oko 1930. za spomenik Kolumbu u San Domingu, ali bez osvrta na njegovo cjelokupno stvaralaštvo. Navedeni natječajni rad je više ili manje istaknut kao doprinos hrvatskoj avangardnoj umjetnosti. Željka Čorak navodi kako njegov natječajni rad pripada „među najsmionije vizije naše međuratne arhitekture“ (Čorak, 1981; Čorak, 1984; Čorak 1995; Čorak, 2000). U drugom osvrtu navodi kako navedeni projekt pripada u „vrhunska ostvarenja funkcionalističke estetike“. Tomislav Premerl također ističe navedeni rad u hrvatskom stvaralaštvu između dva rata (Premerl, 2015), a Željko Koščević i Mladen Lučić ističu njegovo stvaralaštvo u kontekstu hrvatske avangarde. Lučić smatra kako je spomenik Kolumbu inspiriran Tatlinovim spomenikom „Trećoj internacionali“ (Koščević, 1983; Lučić, 1983).

Njegovo arhitektonsko stvaralaštvo sigurno bi bilo detaljnije analizirano i opisano da su sačuvani njegovi projekti iz *Popisa predmeta iz ostavštine arhitekta F. Florschütza koje je preuzeo Konzervatorski zavod iz Zagreba dana 28. lipnja 1946.* Iako je umro u Zagrebu, nepoznato je gdje je pokopan. Uz brojne napore, kontaktiranje više direktnih i indirektnih članova obitelji Florschütz, nije se uspjelo doći do njegove fotografije.¹⁷

Ferdinand Florschütz oženio je Kristinu Sarhatic (prezime je nečitko napisano u matičnoj knjizi) koja je bila dosta starija od njega i nije imao djece. Umro je u 40. godini života, a njegovo stvaralaštvo brzo je palo u zaborav jer je umro u turbulentnim vremenima, neposredno nakon Drugog svjetskog rata.

¹⁴ Projekt nije sačuvan, te je jedino poznato kako je zgrada imala modernistički oblikovano pročelje.

¹⁵ Intervju s arhitektom Mladenom Fučićem 16. 8. 1994.

¹⁶ Projekti nisu sačuvani te se ne mogu detaljnije analizirati.

¹⁷ Za navedeni popis zahvaljujem Krešimiru Galoviću, dipl. ing. arh., Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, Konzervatorski odjel (zagubljeni radovi).

Slika 1. F.Florschütz Passau 1928.
Izvor obitelj Fucic

Slika 2. Natječaj Kolombo 1930
Ferdinand Florschütz San Domingo 1930

Slika 3. Osmrtnica Ferdo Florschütz Narodni list 22.6.1946.

2.1. DRAGAN (RUDOLF) PETRIK (Požega, 13. 8. 1901. – Cape Town, 22. 3. 1988.)

Dragan (Rudolf) Petrik rođen je u Požegi kao treće dijete oca Rudolfa i majke Anke, rođ. Gazec. Obitelj se često selila zbog oca Rudolfa, državnog službenika. Otac Rudolf prije Prvog svjetskog rata radio je u Irigu (Vojvodina), a zatim kao kraljevski vladin povjerenik u Slavonskom Brodu i Požegi 1912.¹⁸ Dragan je imao starijeg brata Milivoja i sestru Lidiju te mlađeg brata Zdravka. Nakon mature u Požegi Dragan Petrik upisao je Tehničku visoku školu u Zagrebu, arhitektonski odjel, te diplomirao 1924. (Obad Šćitaroci, 2000, 313).¹⁹

Nepoznato je gdje je Petrik stjecao praksu te gdje je točno radio nakon diplome, ali poznato je da se 1937. i 1939. kandidirao za nastavnika na Arhitektonskom odjelu Tehničkog fakulteta, Katedri za uređenje gradova (urbanizam), ali nije bio izabran (Mlinar, 2003, Bobovec, 2011).²⁰

Između dva svjetska rata radio je na projektiranju zdravstvenih građevina, kao što su: bolnica Stančić (blizu Zagreba) te rekonstrukcija bolnice Vrapče (Zagreb). Sudjelovao je na izradi *Desetogodišnjeg plana izgradnje zdravstvenih objekata Ministarstva socijalne politike i narodnog zdravlja Kraljevine Jugoslavije za razdoblje 1937. – 1947.* U sklopu zdravstvenih kompleksa planirao je, ne samo zdravstvene zgrade, već i zgrade za stanovanje zdravstvenog osoblja. Godine 1938. predložio je projekt kolonije za život tuberkuloznih bolesnika (nepoznata lokacija) koja je bila inspirirana najsuremenijim primjerima iz Engleske i Njemačke. Zbog navedenih projekata slovio je kao projektant specijaliziran za projektiranje zdravstvenih građevina. Provedbu Desetogodišnjeg plana izgradnje zdravstvenih objekata prekinulo je izbijanje Drugog svjetskog rata (Vuksanović-Macura, 2015; Apostolov, 2011/2012; Putnik Prica 2023). Temom bolnica nastavio se baviti i za vrijeme rata (kada je bio u zbjegu u Egiptu) kada je izradio Grafičko-analitičku studiju o bolnicama za Skoplje, Vrapče, Cetinje, Niš, Novi Sad, Split, Banju Luku, Zagreb, Sarajevo, Ljubljanu i Beograd.²¹

Pred Drugi svjetski rat 1936. – 1940. izradio je vizionarski projekt europskih razmjera za plovni put Jadran – Baltik pod nazivom Projekt Bakar – Sušak – Kupa – Sava – Dunav (S. V. 1936; NN, 1940, Uremović, 2004). U projektu kao glavne luke hrvatskog Jadrana predlagao je Sušak i Bakarski zaljev. U projektu se najviše bavio određivanjem trase plovnih puteva te reguliranjem hrvatskih rijeka uz gradnju kanala Dunav – Sava. Njegov projekt obrazlagao se ekonomskom isplativošću za

¹⁸ Otac Rudolf Petrik i za vrijeme Kraljevine Jugoslavije bio je kraljev povjerenik. Stariji brat Milivoj Petrik (1894. – 1979.) rođen je u Irigu (Vojvodina), a bio je građevinski inženjer te akademik JAZU-a (danas HAZU). Milivoj Petrik radio je za Ujedinjene narode, te je bio sveučilišni profesor u Hrvatskoj, Švicarskoj, Belgiji i Turskoj.

¹⁹ Iste godine od poznatijih hrvatskih arhitekata diplomirali su Egon Steinmann, Zvonimir Vrkljan, Juraj Denzler i dr.

²⁰ Prema obiteljskim navodima, Petrik je radio na Tehničkom fakultetu u Zagrebu, vjerojatno neposredno nakon Drugoga svjetskog rata, kada je objavio i dvije skripte.

²¹ Ostavština Dragana Petrika.

promet i snaženjem pozicije tadašnje Jugoslavije u geopolitičkom smislu. U obrazloženju se navodi kako bi se izgradnjom kanala od 27 km od Kupe kod Karlovca do Bakarskog zaljeva put od Indije do Baltika smanjio za 2 000 km. Njegova ideja plovnog puta nije zaživjela iako je kanal Dunav – Sava planiran i aktualnim državnim planom. U navedenom projektu 1939. Petrik se sporadično bavi i razvojem turizma te predlaže njegov razvoj u Martinšćici i Kostreni.

Poznato je da je Petrik sudjelovao na urbanističkim ili arhitektonskim natjecanjima i to: oko 1930. za Kalemegdan u Beogradu, 1935. za Regulatornu osnovu Niša (Vuksanović Macura, 2015), 1936. s Ivom Kurtovićem za Klasičnu mušku gimnaziju i žensku realnu gimnaziju u Splitu (Tušek, 1994) te 1953. za obnovu Zadra (Ostavština dragana Petrika).

Za vrijeme Drugoga svjetskog rata, zbog neslaganja s političkim prilikama u državi, odlazi u partizane, uz napomenu kako nikada nije bio član Komunističke partije, što mu je možda bila kasnije otežavajuća okolnost. Nakon kapitulacije Italije stavio se na raspolaganje Narodnom organizacijskom odboru. Kao tehnički referent u Komandi srednje dalmatinskog otočkog područja sudjelovao je u organizaciji javnih radova i vojnim radionicama. Tijekom rata u Dalmaciji sudjelovao je u povjerenstvima za: podizanje spomenika Matiji Ivaniću na Hvaru (Vrboska), rekonstrukciju kuće Hanibala Lucića i postavljanje spomen-ploče Vicku Pribojeviću na Hvaru itd. Kao stariji kolega, arhitekta Vuka Draškovića i Milivoja Vukasovića (1909. – 2000.) te studenta Ivu Kurtovića odveo je u partizane. Malo je poznato kako je Dragan Petrik bio jedan od inicijatora i sazivač *Kongresa likovnih umjetnika i arhitekata* na Hvaru u Hvaru 1943. (18. – 19. 12.) na kojem je sudjelovao s referatom. Na navedenom skupu sudjelovali su i drugi više ili manje afirmirani hrvatski arhitekti, kao što su: Boris Katunarić, Josip Kodl, Helen Baldasar, Kazimir Ostrogović, Neven Šegvić i dr. Pred kraj rata 1944. kao arhitekt odlazi u zbjeg u Egipat²² gdje je radio s iznimnom energijom na osnivanju/regulaciji privremenih naselja El Shatt, El Khatadba i Tolumbat (cca 28 000 stanovnika) kojima su prijetile brojne epidemije i bolesti. U Tehničkom odjelu zbjega (voditelj Savka Dabčević) Petrik je bio voditelj Projektantsko-izvođačkog odsjeka, a radio je zajedno s arhitektima Helenom Baldasarom, Vojtjehom Delfinom te Ivom Kurtovićem. U iznimno teškim klimatsko-geografskim prilikama sudjelovao je u organiziranju higijenskih uvjeta te ukazivao na brojčano smanjenje umrlih nakon provedbe regulacije naselja i uvođenja stroge higijene. Daleko od domovine s velikim je žarom planirao njezinu obnovu. Tako je izrađivao tipske projekte za sela i gradove, zatim bolnice, spremišta hrane i dr. Osim naselja, radio je na regulaciji groblja i mauzoleja u El Shattu. Za vrijeme boravka u Egiptu, prema njegovu navodu, uspješno je projektirao vile u Kairu (Maadi) (Kranjčević, 2014; Kranjčević, 2021; Ostavština Dragana Petrika).

²² U zbjeg vodi sina Zorana (dijete iz prvog braka).

Nakon rata zbog znanja jezika putovao je po Italiji, Francuskoj i Njemačkoj. Mogu se istaknuti njegove skripte iz 1948. naslova *Gospodarsko obrtno i industrijskog graditeljstvo*, I. dio, u izdanju Stručnog odjela N.S.O.-a Građevinskog tehnikuma. Već 1950. objavio je nastavak knjige istog naslova, II. dio, u izdanju Tehničke knjige (Petrik, 1948; Petrik, 1950). Recenzenti druge knjige bili su arhitekt Zvonimir Crnokrak i inženjer Zvonko Pavešić koji su se bavili projektiranjem gospodarskih zgrada. Izdavanje knjige odobrilo je Ministarstvo građevine NR Hrvatske.²³ Navedene knjige i danas mogu poslužiti kao osnova za poznavanje konstrukcija zgrada poljoprivredne namjene jer su u knjizi prezentirani primjeri iz razvijenijih zemalja. Obje knjige obiluju brojnim (tada suvremenim) primjerima konstrukcija iz inozemstva. Uz održavanje nastave na Arhitekturi u Zagrebu, sudjelovao je u obnovi zemlje pa je tako sudjelovao u izradi regulacijskog plana Skoplja (Makedonija) 1948./1950 i regulaciji Maksimira.

U arhivi obitelji Petrik u JAR-u sačuvane su fotografije arhitektonskog natječaja, te za obnovu Zadra iz 1953. S obzirom da je Zadar bio 70 % razrušen bombardiranjem, tadašnja je vlast formirala timove arhitekata koji su imali zadatak donijeti viziju i plan građevinske obnove grada. Stvorila su se dva tabora o čemu, u Povijesnom arhivu Zadra, postoji kompletna dokumentacija. Jedna grupa zagovarala je rušenje preostalog dijela grada te gradnju posve novog grada u modernom stilu. Druga grupa zagovarala je obnovu grada kako je izgledao prije bombardiranja. Kombinaciju starog i novog zagovarali su arhitekti: Josip Budak, Dragan Petrik i Bruno Milić. Dokazi koji idu u prilog ovoj tezi su fotokopija mišljenja arhitekta Dragana Petrika, objavljeno svjedočenje profesora Brune Milića u *Slobodnoj Dalmaciji* iz rujna 2002., dokumentacija HAZU-a i Povijesnog arhiva u Zadru.

Nepoznato je koje je projekte radio u Njemačkoj, ali među prvim projektima u Pretoriji bio je projekt za upravnu zgradu tamošnjeg poznatog poduzeća Iscor. Iz Pretorije nakon nekoliko godina preselio se u Johannesburg a zatim u Cape Town. Kao inženjer arhitekture iz Južnoafričke Republike u Sjedinjenim Američkim Državama patentirao je četiri patenta.²⁴ Jedan njegov patent (koji se odnosi za putovanja velikom brzinom i sustav kočenja snijegom i ledom) izaziva čuđenje kod Toma Quinna jer tvrdi kako Petrik nikada nije vidio snijeg (Quinn, 2005)²⁵.

²³ Prema navodu u impresumu knjiga je tiskana u 10 000 primjeraka, a prof. inž. Dragan Petrik živo je u Zagrebu, Torbarova ulica 16.

²⁴ Patent broj GB1036441A* podnesen 1962., a odobren 1966. - Transportni sustav za putovanja velikom brzinom uključujući lokomotivu na mlazni pogon. Patent broj 3,530, 092 podnesen je 1963., a odobren 1968. - Betonske montažne kuće s ciljem poboljšanja stambenih prilika. Patent broj 3,478,521 <https://www.freepatentsonline.com/3478521.pdf> podnesen je 1965., a odobren 1969. - Podvodni plutajući i do zahtijevane razine potopljeni tuneli sastavljeni od montažnih tunelskih jedinica. Patent broj 3,343,495A podnesen je 1966., a odobren 1968. - Željeznički sustav s lokomotivom koja ima pomoćna sredstva za zamjenu kotača.

²⁵ Quinn nije poznao Petrikovu biografiju te netočno iznosi tvrdnju o snijegu.

Usprkos poodmakloj životnoj dobi, 80-ih godina prošlog stoljeća, gradskim vlastima u Cape Townu predlagao je uređenje samog juga Afrike u modernu sportsko-rekreacijsku zonu. Bez obzira što mu gradske vlasti nikada nisu dale odgovor, jug Afrike (Cape Town) za potrebe Svjetskog nogometnog prvenstva 2010. urbanistički je osmišljen skoro prema njegovim zamislama, a stadion je postavljen gotovo na istoj lokaciji koju je i on predložio pa se može reći da je bio vizionar tog prostora.

Poznato je da je u Hrvatskoj surađivao s arhitektima Zvonimirom Vrkljanom (1902. – 1999.) s kojim je studirao, Zvonimirom Crnokrakom (1908. – 1960.), Fedorom Wenzlerom (1925. – 2008.) (koji je sačuvao četiri tanka fascikla Dragana Petrika koje je kasnije poklonio arhitektu Eduardu Kušenu), Ivom Kurtovićem (1910. – 1972.) i dr.

U prvom braku s Nadom, rođ. Marjanović, Dragan Petrik imao je dva sina - Zorana i Inoslava. U drugom braku oženio je Jelenu, rođ. Pešut (sestru prijatelja iz djetinjstva), s kojom je imao kćer Nedu i sina Ivu.

Umro je u Cape Townu 1988. u Južnoafričkoj Republici gdje je živio 28 godina. Prema iskazima djece, osim izrade projekata, objavljivao je stručne arhitektonske prikaze u časopisima u JAR-u.

Dragan Petrik djelovao je za vrijeme velikih društveno-ekonomskih promjena i rata, kada su bile prisutne velike ljudske nepravde s kojima se nije slagao te se odlučivao na promjene, što je vidljivo odlaskom u partizane, zatim odlaskom u zbjeg u Egipat. Nezadovoljan sa svojim položajem u društvu 1955. bez obitelji odlazi u tadašnju SR Njemačku (Dortmund) gdje je radio pet godina kao projektant. Njemu u posjet u Njemačku dolazili su odvojeno ili supruga ili djeca (nisu smjeli dolaziti zajedno kako ne bi svi zajedno pobjegli). Odlučio se na smjeli potez 1960. kada je s dvoje male djece (kćer Neda 11 godina i sin Ivo osam godina) bez supruge (u 60. godini života) otputovao u Pretoriju u Južnoafričku Republiku te započeo novi život. Kasnije mu se pridružila i supruga Jelena.

Iako prilike za arhitektonsko stvaralaštvo Dragana (Rudolfa) Petrika nisu bile lake, često je riskirao i vlastiti život kako bi spasio druge, što je vidljivo posebno za vrijeme Drugoga svjetskog rata i u El Shattu. Bio je osoba izuzetne socijalne osjetljivosti, što je vidljivo još između dva svjetska rata tijekom projektiranja zdravstvenih građevina, zatim za vrijeme Drugoga svjetskog rata²⁶, kao i kroz djelovanje u El Shattu te registracijom patenata.

²⁶ Od progona za vrijeme Drugoga svjetskog rata spasio je nekoliko kolega. Arhitekta Hinka Bauera poslao je u Crikvenicu na radove koji nisu postojali. S obzirom da je Petrik radio kao inženjer na rekonstrukciji bolnice Stančić, pretpostavlja se da je on Ivu Bauera (sina arhitekta Hinka Bauera), kao malog dječaka, u dogovoru s liječnicima, slao na bespotrebno liječenje u bolnicu Stančić kako bi ga spasio od slanja u logor. Prema izjavi najmlađeg Petrikovog sina - Ive Petrika - Dragan je zajedno s nećakinjom Vlastom Škreblin, udanom Slaby (kćer sestre Ljerke), pomogao nekolicini židovskih obitelji tako da ih je sklonio na nekoliko dana u vlastitu kuću na Perjavici (Zagreb) dok ne nađu neko sigurnije mjesto.

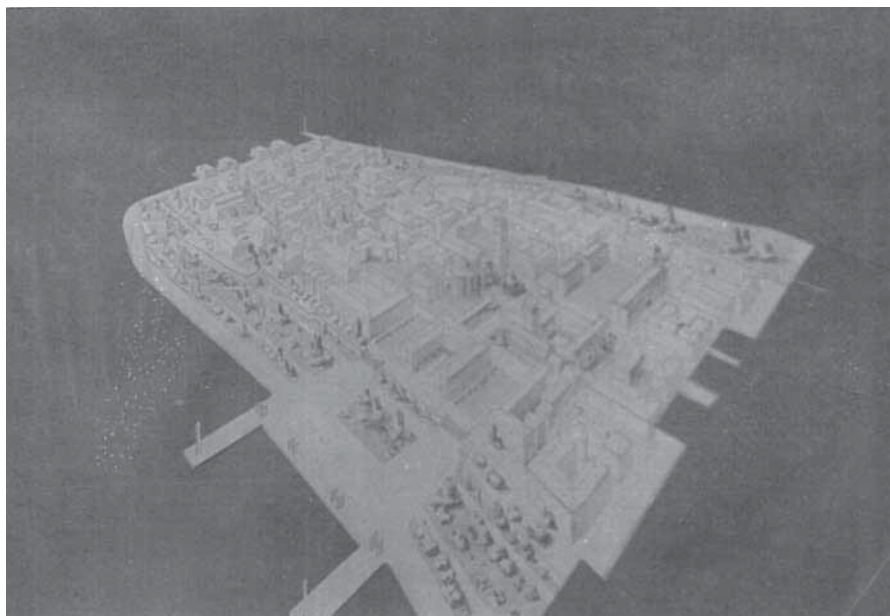
Slika 4. Petrik Family 1910, Izvor obitelj Petrik

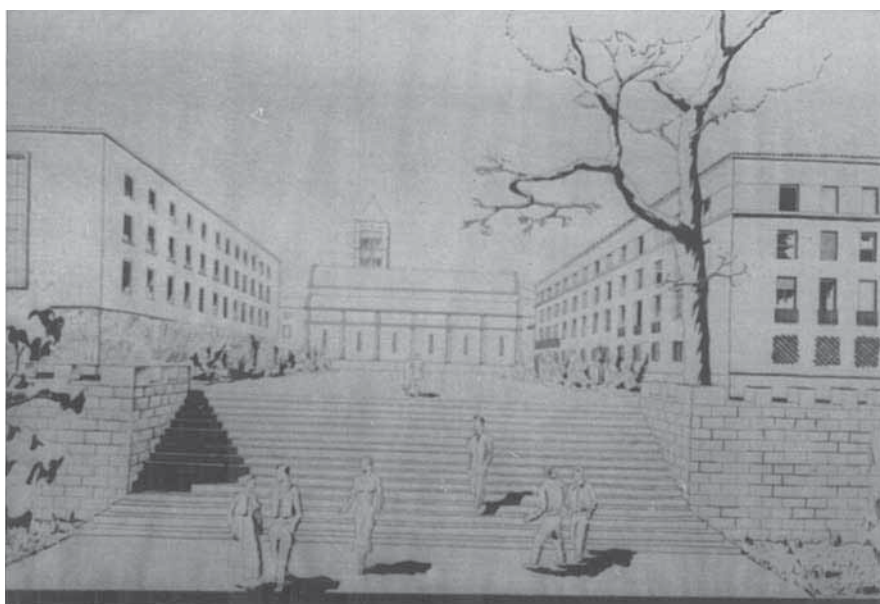
Slika 5. Dragan Petrik - u
godinama

Slika 6. Dragamn Petrik, Tipska naselja
obnova 1944

Slika 7. Natjecaj Zadar 1953 Panoramic View of Old Town Zadar

Slika 8. Natjecaj Zadar 1953 Zadar 06, B&W Water Painting

2.3. BRANKO PETROVIĆ (Požega, 27. 8. 1922. – Zagreb, 22. 5. 1975.)

Branko Petrović²⁷ rođen je 1922. u Požegi, gdje je i maturirao 1941. zajedno s poznatim Požežaninom Matkom Peićem. Branko je od malena pokazivao crtačko umijeće pa je već u gimnaziji, zajedno s najtalentiranijim đacima, izlagao svoje crteže u Gradskoj vijećnici (a koje su kupovali građani). Za vrijeme Drugoga svjetskog rata upisao je arhitektonski odsjek Tehničkog fakulteta u Zagrebu, a diplomirao je 1948. (Obad Šćitaroci, 2000). Za vrijeme rata bio je u domobranima, zatim u zatvoru, bolnici i u Narodno-oslobodilačkoj borbi. Nakon diplome zaposlio se kao projektant i urbanist u Urbanističkom institutu u Zagrebu. U Urbanističkom institutu Hrvatske 1948. – 1951. radio je kao projektant, a 1952. – 1958. kao direktor. Dobio je 1952. stipendiju UN-a za specijalizaciju o urbanizmu te je boravio u Engleskoj i Švedskoj. Boravak u inozemstvu te kontakti s brojnim stručnjacima svakako su mu proširili stručne vidike i kontakte. Kao urbanist i projektant 1958. – 1962. radio je u Urbanističko-arhitektonskom projektnom birou „Ar-59“ u Zagrebu zajedno s Brankom Vasiljevićem (Kranjčević, 2012, NN, 1979). U Etiopiji je radio od 1962. do 1969. kao glavni arhitekt Ministarstva javnih radova Etiopije, profesor na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Addis Ababi te kao član urbanističke ekipe Ministarstva graditeljstva. Nakon povratka iz Etiopije od 1969. do 1971. radio je kao republički urbanistički inspektor Republike Hrvatske u Zagrebu. Od 1971. do 1975. radio je kao savjetnik u Republičkom sekretarijatu za urbanizam, građevinarstvo, stambene i komunalne poslove u Zagrebu. Kada je radio u Hrvatskoj, sudjelovao je u izradi brojnih urbanističkih/regulatornih planova ili projekata za: Lički Osik 1954. – 1955. (NN, 1955; Kranjčević i Božić, 2012), radnička naselja u okolici Požege (Brijest, Ivanin Dvor i Ovčare)²⁸ 1949., Urbanistički plan Požege, Kumrovec 1954.²⁹, Ploče (Kardeljvo) (NN, 1955.), dijelove Zagreba, Slavonski Brod, 1955., Novi Travnik (BiH), Zabok, Klanjec, 1957., Novi Vinodolski, 1959., Turističko naselje nateli „Pod Pećine“, 1959., Novi Vinodolski, turističko naselje „Povile“ 1959. – 1960., Urbanističko rješenje rekreacije u Krapinskim Toplicama, 1960., Generalni uređajni plan Plitvičkih jezera, 1960. Bio je suradnik u pripremi Prostornog plana Hrvatske 1973./74., Urbanističkog projekta Virovitice, Raba, Požege (Fumić, 1977), Krka (Glavotok), Prostornog plana općine Sisak 1974. i dr.

Osim planova lokalne razine, sudjelovao je u izradi planova regionalne i nacionalne razine. Tako je radio na izradi Regionalnog prostornog plana kotara Krapina 1958., Koordinacijskog regionalnog prostornog plana Gornjeg Jadrana - „Gornji

²⁷ Za pomoć zahvaljujem kćerki Branka Petrovića - Sanji Petrović Kreković iz Zagreba koja mi je nesebično dala podatke o ocu. Neke podatke je rukom zapisao njezin otac.

²⁸ Hrvatski državni arhiv Slavonski Brod – ispostava Požega. Navedena naselja nalaze se u sklopu poljoprivrednog kombinata Kutjevo.

²⁹ Hrvatski državni arhiv, Zbirka građevinskih nacrti, Programska skica za izradu urbanističkog plana, Kumrovec, Programska skica za izradu urbanističkog plana, 1954.

Jadran“ 1972. te na Prostornom planu Hrvatske 1973. Pema njegovim projektima izvedeni su: škola, stanovi i hotel u Zaboku, stanovi za zaposlenike Brijuna u Fažani, željeznička stanica Kumrovec, stanovi u Bečeju (Vojvodina), Novom Vinodolskom, Novom Travniku (BiH), Ličkom Osiku, te Studentski centar u Zagrebu.

Zahvaljujući tadašnjoj jakoj poziciji Jugoslavije u Pokretu nesvrstanih, brojni su arhitekti i umjetnici duže ili kraće boravili u različitim zemljama te radili regulacijske planove ili projektirali pojedinačne objekte. Branko Petrović radio je u Etiopiji, gdje je projektirao: novu carsku palaču (nije izvedeno), rekonstrukciju stare carske palače, hotel Wabe Shebele 1968./1969. u Addis Ababi, carsku rezidenciju, studentski dom i administrativni centar u Bahirdaru, administrativni centar u Nazarethu, kino u Hararu, centar u Debrezeitu (Bishoftu) itd. Nažalost, svi etiopski projekti nisu sačuvani tako da je otežana analiza tih projekata, a neki projekti nisu niti realizirani (Smode Cvitanović, Čavlović i Uchytíl, 2021; Smokvina i Smode Cvitanović, 2021, privatna ostavština Branka Petrovića). Radeći u Etiopiji vidljivo je da se Petrović zalagao za suvremeni pristup arhitekturi i urbanizmu. Zalagao se za široke i ravne ulice koje omogućuju brzi promet, kvalitetno vođenje gradske infrastrukture te higijenu naselja. Po povratku u Hrvatsku sudjelovao je na međunarodnom projektu za UNDP „Gornji Jadran“ i „Zaštita čovjekove sredine u jugoslavenskom dijelu Jadrana“.

Od društvenih funkcija bio je 1954. – 1958. član redakcijskog odbora časopisa *Čovjek i prostor*, Zagreb; podpredsjednik Društva arhitekata Hrvatske; član Stambene komisije stalne konferencije gradova; predsjednik Komisije za regionalno prostorno planiranje Izvršnog vijeća Narodne Republike Hrvatske; predsjednik Društva urbanista Hrvatske, predsjednik Saveza urbanista Jugoslavije; predsjednik Savezne komisije za stambene zajednice; član Savjeta za zaštitu i unaprjeđenje čovjekove sredine u Izvršnom vijeću Sabora SR Hrvatske; član Glavnog odbora Saveza društva *Naša djeca*. Bio je i stalni delegat u komisiji za proučavanje zaštite čovjekove sredine u Parizu (OECD).

S obzirom na iskustva iz inozemstva, Branko Petrović zalagao se za očuvanje okoliša. Tako je 1973. u časopisu *Turizam* objavio tri članka o zaštiti okoliša te o maritimnom turizmu na Jadranu u kojemu je naveo da je „ekološka revolucija postala vodeća misao čovječanstva“.

Od nagrada Petrović je primio 1969. zlatnu medalju MENELIK etiopskog cara Haile Selasija te 1972. priznanje Urbanističkog zavoda Dalmacije, Split. Dobitnik je diplome i odlikovanja za unaprjeđenje urbanizma povodom Svjetskog dana urbanizma.

Postavljao je izložbe u Savezu arhitekata Hrvatske u Zagrebu i u Etiopiji.

Kao što je brzo crtao, tako je i brzo radio, te je realizirao puno projekata, a iskreno je želio unaprijediti urbanističku i arhitektonsku struku.

Brojna inozemna iskustva potaknula su ga na istančaniji odnos prema zaštiti okoliša koja je tada kod nas bila u povojima. Projektiranjem i realizacijom turističkih građevina naglašavao je ulogu arhitekata u kreiranju prostora.

Također je sudjelovao na urbanističko-arhitektonskim natjecanjima: 1953. za regulacijsku osnovu Zadra³⁰ u ime Urbanističkog instituta, 1953. za Slavonski Brod u suradnji s Brankom Vasiljevićem, Stankom Žuljićem i Ivanom Layem; 1954. za željezničku stanicu u Kumrovcu, I. nagrada, izvedeno; 1958. za spomenik u Jajincima, Beograd, II. nagrada; nepoznata godina za Spomenik Brod – prvoplasirani; nepoznata godina, urbanističko rješenje Skoplja, II. nagrada³¹; nepoznata godina, rekonstrukcija željezničkog čvora u Ljubljani – II. nagrada; nepoznata godina, natječaj za tipove dječjih vrtića i dječjih igrališta, Zagreb – otkup.

Sudjelovao je na sljedećim izložbama: 1958. izložba „Enciklopedija poetika“ u Savezu arhitekata Hrvatske (organizator Boro Pavlović); 1958. izložba „Crno lišće jeseni“ u Savezu arhitekata Hrvatske (organizator Boro Pavlović); 1965. „Exhibition of Ethiopian traditional architecture: freehand sketches by Branko Petrović“³² te izložbi „Rekonstrukcija povijesnih gradova“ u Ateni (nepoznata godina).

Osim planiranja i projektiranja, aktivno je sudjelovao na konferencijama na kojima je prezentirao svoje radove ili politiku prostornog uređenja. Također je pisao i različite priloge za stručne časopise (Tablica 1.).

Tablica 1. Popis bibliografskih jedinica Branka Petrovića

Br.	Bibliografska jedinica
1.	Petrović, B. (1950), „Suvremeno rešavanje urbanističkih i komunalnih problema“, u: O urbanističkoj metodi, ur. Ljubo Ilić, Beograd.
2.	Petrović, B. (1953), „Suvremena urbanističko-arhitektonska koncepcija Švedske“, Arhitektura, Zagreb, 34-43.
3.	Petrović, B. (1955), „Ploče. A New Seaport Town“, Town and Country Planning, January, London. 20, str. 46-50.
4.	Petrović, B. (1955), „Two Yugoslav Towns“, Town and Country Planning, July: London str. 331-334.
5.	Petrović, B. (1955), „Urbanistička djelatnost u NRH“, Čovjek i prostor, Zagreb, 43, str. 6.
6.	Petrović, B. (1955) „Sa četvrtog savjetovanja urbanista Jugoslavije - uloga i element urbanističkog planiranja“, Čovjek i prostor, Zagreb, II (37), str. 1-3.
7.	Petrović, B. (1955) „Projektiranje gradova“, Čovjek i prostor, Zagreb, II (39), str. 1-3.

³⁰ Dodijeljene su tri jednakovrijedne nagrade autorskim timovima: Berislav Kalodera sa suradnicima (rad „16124“); Bruno Milić i Miroslav Kollenz sa suradnicima (rad „39393“), Vlado Ivanović, Radovan Mišćević, Branko Petrović i Branko Vasiljević sa suradnicima (Urbanistički institut NRH, rad „50105“).

³¹ Vjerojatno 1948. jer je i Dragan Petrik sudjelovao u regulaciji Skoplja.

³² Izložba je održana u Addis Ababi u Municipality Hall u veljači 1965. Katalog je izdan na amharicu i engleskom jeziku.

8.	Petrović, B. (1955) „Bio sam posjetilac izgradnje“, Čovjek i prostor, Zagreb, II (44): 1-3.
9.	Petrović, B. (1956), „Vijećnica u Zagrebu – Natječaj za idejno arhitektonsko i urbanističko rješenje zgrade Narodnog odbora grada Zagreba“, Čovjek i prostor, Zagreb 47, str. 1, 8.
10.	Petrović, B. (1956.), „Bio sam posjetilac broj 17520“, Čovjek i prostor, Zagreb, II (54): str. 1-2.
11.	Petrović, B., Žuljić, S. (1956), Metodologija regionalnog planiranja, Urbanistički institut NR Hrvatske, Zagreb
12.	Petrović, B. (1957), „Osvrt na urbanistički razvoj Zagreba“, Čovjek i prostor, Zagreb, IV (58).
13.	Gašparović, F.; Petrović, B.; Žuljić, S. (1957), „Regionalno prostorno planiranje“, Regionalno prostorno planiranje: šesto savjetovanje i prvi redovni kongres Saveza društava urbanista Jugoslavije u Arandelovcu 30. i 31. maja i 1. juna 1957. godine, str. 85-13.
14.	Petrović, B. (1957), „Politika urbanizacije“, Čovjek i prostor, Zagreb, IV(62), str. 1.
15.	Petrović, B. (1957), „Pula: nova izgradnja“, Čovjek i prostor, Zagreb, IV(62), str. 3.
16.	Petrović, B. (1957), „Karlovac: novo stambeno naselje: nova stambena zajednica“, Čovjek i prostor, Zagreb, IV(64), str. 3.
17.	Petrović, B (1958), Achtung! Oświęcim (Auschwitz): rezultat natječaja, Čovjek i prostor, Zagreb, V (77), str. 3.
18.	Petrović, B.; Žuljić, S. (1958), Kotar Krapina – Regionalni prostorni plan (uredili), Urbanistički institut NRH, Zagreb.
19.	Petrović, B. (1957), „Osvrt na urbanistički razvoj Zagreba“, Čovjek i prostor, IV, br. 58, od 15. 1. 1957.
20.	Petrović, B.; Žuljić, S. (1958), „Regional Space Planning in Yugoslavia“. Field Studies in Community Development, no. 2. Roma, str. 41-55.
21.	Petrović, B. (1960), „Rekreativni centar u Krapinskim Toplicama“, Arhitektura, Zagreb, 14 (4-6) str. 22-23.
22.	Petrović, B., Žuljić, S. (1961), „Piano del Distretto di Krapina“, Urbanistica, Milano, NO. 34, str. 43-51.
23.	Petrović, B.; Vasiljević, B. (1960), „Nateli“, Arhitektura, Zagreb Vol. 14; br. 4-6; str. 15-21.

24.	Petrović, B. (1960), „Rekreativni centar u Krapinskim toplicama“, Arhitektura, Zagreb Vol. 14; br. 4-6; 22-23.
25.	Žuljić, S.; Gašparović, F.; Wenzler, F.; Petrović, B. (1970), Metodološke osnove prostornog plana SR Hrvatske. Republički zavod za urbanizam, stambene i komunalne poslove, Zagreb.
26.	*** (1971), Ar 59 Urbanističko-arhitektonski projektni biro – pregled radova 1959-1971, Ar 59, Zagreb.
27.	Petrović, B. (1971), „Odnos fenomena čovjekove sredine i prostornog planiranja“, Život umjetnosti, Zagreb, br. 15-16. str. 46- 61., https://hrcak.srce.hr/file/435309
28.	Petrović, B (1973), „Pojmovni okvir projekta „Zaštita čovjekove sredine Jugoslavenske jadranske regije“, Turizam, Zagreb XXI(6), str. 2-4.
29.	Petrović, B (1973), „Maritimni turizam kao kreacija nove sredine Jadranskog mora“, Turizam, XXI(7-8), str. 2-4.
30.	Petrović, B (1973) „Prirodni medij kao vitalna komponenta turizma u projektu „Zaštita i unaprjeđenje čovjekove sredine u Jugoslavenskoj jadranskoj regiji“, Turizam, Zagreb XXI(9), str. 2-6.

Obrada tablice: autor

Slika 9. Branko Petrovic, izlet Fericanci 1940. treci red treci s lijeva.jpg MG Pozega

Slika 10. Branko Petrovic.
Obiteljska ostavstina fotka

Slika 11. LickiOsik_03_plan Arhitektura 1954

Slika 12. Hotel etiopija Adis abebe, razglednica

Zaključak

S obzirom da se najveći dio rada odnosi na sažeti prikaz biografija te urbanističko-arhitektonsko stvaralaštvo triju arhitekata koji su rođeni u Požegi, vidljivo je da se radi o arhitektima različitih osobnosti i različitog pristupa djelovanja. Svaki od njih ima specifične arhitektonske pristupe te karakteristike i vrijednosti.

O Ferdinandu Florschützu prikupljeno je najmanje podataka, a njegov natječajni rad za spomenik Kolumbu oko 1930. ulazi među najavangardnije iskorake hrvatske arhitekture tog vremena. Njegova arhitektonska kreativnost zasigurno je potaknuta školovanjem na Tehničkoj visokoj školi u Grazu (iako je u Zagrebu bila osnovana Tehnička visoka škola). S obzirom da je njegova dokumentacija zagubljena, teško je detaljnije analizirati i ocijeniti njegovo cjelokupno, ali kratko stvaralaštvo, osim po nekim navodima, kao npr. Batušića iz 1932. Pretpostavlja se da se radi o vrlo senzibilnom protagonistu novih arhitektonskih strujanja između dva svjetska rata. Na njegovu kreativnost zasigurno su negativno djelovali ekonomska kriza u Austriji i povratak u Zagreb. U vrijeme kada je trebala nastupiti njegova arhitektonska zrelost nestao je s arhitektonske scene. Njegovo stvaralaštvo može se okarakterizirati sa snažnim nabojem koje je okrenuto prema novom i budućem vremenu te predstavlja nositelja avangardnih kretanja u hrvatskoj modernoj umjetnosti.

S obzirom na veću količinu prikupljenih podataka o arhitektonskim stvaralaštvima Dragana Petrika i Branka Petrovića, one se mogu podijeliti u više etapa. Petrikovo se djelovanje može podijeliti na ono između dva svjetska rata, zatim i socijalističkoj Jugoslaviji, SR Njemačkoj i JAR-u. Kod njega je snažno izražena inženjerska komponenta (projekt za plovni put, organiziranje naselja u zbjegu u Egiptu, registracija patenata). Bio je izrazito buntovnog i jakog duha, socijalno osjetljiv te je posjedovao osjećaj za pravdu (osjećaj za bolesne, siromašne i beskućnike). Svojom voljom promijenio je nekoliko država.³³

Stvaralaštvo Branka Petrovića također se može podijeliti u više etapa kroz djelovanje u: Urbanističkom institutu, poduzeću AR 59, Etiopiji te ponovno u Hrvatskoj. Kao ravnatelj Urbanističkog instituta Hrvatske angažirao se na uspostavi sustava prostornog uređenja te metodi izrade regionalnih planova. Osim obnašanja navedene funkcije, bavio se urbanističkim planovima i arhitektonskim projektima. Važna etapa njegova stvaralaštva je kroz međunarodno djelovanje u Etiopiji (rad u Ministarstvu, urbanističko planiranje i arhitektonsko projektiranje te sustavu visokškolskog obrazovanja) kada pokazuje urbanističku i arhitektonsku zrelost kroz osmišljavanje važnih projekata za tu zemlju. Njegovo stvaralaštvo zainteresiralo je do sada nekoliko istraživača koji se bave samo njegovim segmentarnim stvaralaštvom ili zbog njegova djelovanja u Etiopiji (Smode Cvitanović, Čavlović i Uchytel, 2020; Smokvina i Smode Cvitanović, 2021) ili zbog prepoznavanja složenosti interakcija funkcija čovjekove okoline (Bojić, 2018; Bojić, 2019; Bojić, 2022).

³³ Nije bio politički proganjan.

S obzirom da su sva tri arhitekta rođena u prvoj četvrtini 20. stoljeća, živjeli su u turbulentnim društveno-političkim vremenima (svjetski ratovi, ekonomske krize, promjene društveno-političkih sustava) koja su utjecala na njihovo stvaralaštvo, ali i sudbinu.

Ovo sažeto istraživanje ukazuje na višeslojnu osobnost arhitekata, njihovu izuzetnu radnu energiju, kreativnost te iskrenu posvećenost poslu. Njihovim biografijama i stvaralaštvom željelo se pridonijeti rasvjetljavanju cjelokupne arhitektonske scene, kako Požege, tako i Hrvatske. Daljnja istraživanja o njihovom stvaralaštvu mogu biti poticaj za detaljniju valorizaciju hrvatske moderne arhitekture, ali i kulturno-turističkog identiteta Požege. Za pretpostaviti je da su obiteljski odgoj, osnovno obrazovanje te kulturni habitus i urbanitet Požege bili osnovne podloge i poticaji za njihovo daljnje stvaralaštvo. Iako je nadogradnja obrazovanja stjecana u većim, ali i intelektualno propulzivnijim sredinama, ona je bila daljnji poticaj za poticanje njihove kreativnosti i stvaralaštva.

Osvješčivanje njihovih biografija, kao i stvaralaštva, svakako predstavlja potencijalne turističke atrakcije te se mogu uvrstiti u turističku ponudu Požege na različite načine, npr. kroz imenovanje ulica i trgova, prepričavanjem njihovih biografija ili kroz prikaz doprinosa suvremenoj arhitekturi Hrvatske.

Napomena: Rad je izrađen u sklopu Internog znanstvenog projekta Aktiviranje kulturne baštine u turizmu Hrvatske Instituta za turizam u Zagrebu.

Literatura

1. Apostolov, Milanka (2011/2012) *Arhitektura Srbije XX veka*. Skripta, Beograd.
2. Batušić Slavko (1932) Posljednja manifestacija naših arhitekata. *Hrvatska revija*, br. 5. str. 331.
3. Bobovec, Borka (2011) *Arhitektonski opus Miroslava Begovića*. Doktorski rad, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
4. Obad Šćitaroci, Mladen gl.ur., (2000) *Sveučilište u Zagrebu – Arhitektonski fakultet 1919./1920.-1999./2000. osamdeset godina izobrazbe arhitekata u Hrvatskoj*. Arhitektonski fakultet Sveučilište u Zagrebu, Zagreb.
5. Bojić, Nikola (2018) Social and Physical Planning: Two Approaches to the Territorial Production in the Socialist Yugoslavia Between 1955 and 1963. *Architectural Histories*. 6(1), 25: 1-14.
6. Bojić, Nikola (2019) In the Postcybernetic Capsule. U: *Mud Muses: A Rant about Technology*, ur. Lars bang Larsen, 137-146. Stockholm, London: Moderna Museet, Koenig Books.
7. Bojić, Nikola (2022) "Arhitektura planetarne budućnosti." U PING - knjiga (56. zagrebački salon arhitekture i urbanizma: Ping. Repozitorij budućnosti) / PING

- book (56th Zagreb Salon of Architecture and Urbanism: Ping. Repository of the Future), ur. Lea Pelivan, Toma Plejić, Damir Gamulin, 192-232. Zagreb: Udruženje hrvatskih arhitekata.
8. Brief, Technische Universität Graz, Bibliothek und Archiv od 27. 9. 2012.
 9. Čorak Željka (2000) *U funkciji znaka Drago Ibler i hrvatska arhitektura između dva rata*. Zagreb: Matica Hrvatska..
 10. Čorak, Željka (1981) *U funkciji znaka. Drago Ibler i hrvatska arhitektura između dva rata*. Zagreb, Centar za povijesne znanosti, Odjel za povijest umjetnosti.
 11. Čorak, Željka (1984) Florschütz, Ferdinand. *Likovna enciklopedija Jugoslavije, Jugoslavenski leksikografski zavod „Miroslav Krleža“*, Sv. 1. A-J. Zagreb 1984., 414.
 12. Čorak, Željka (1995) Florschütz, Ferdinand, *Enciklopedija Hrvatske Umjetnosti*, sv. 1. A-N Zagreb, Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, 254
 13. Čorak, Željka Ž.Č. (2005) Florschütz, Ferdinand, *Hrvatska likovna enciklopedija*, sv. 2., 112. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Vjesnik.
 14. Dobronić, Lelja (1983) *Graditelji i izgradnja Zagreba u doba historijskih stilova - sabrani članci i rasprave*. DU SR Hrvatske, Zagreb.
 15. Freudenreich, Aleksandar (1943) *Prosvjetna ognjišta*. Ministarstvo Narodne Prosvjete. Zagreb.
 16. Freudenreich, Aleksandar (1972) *Kako narod gradi na području Hrvatske*. Republički zavod za zaštitu spomenika kulture. Zagreb.
 17. Fumić, Franjo (1977) Urbanistički razvoj Požege. U: *Požega 1227-1977*, Slavonska Požega, str. 411-413.
 18. HAZU, Kabinet za arhitekturu i urbanizam, nepopisano gradivo, Fond natječaja za Poljoprivredno-šumarski fakultet u Zagrebu.
 19. Hristova, A. (2008) *Transitionism' the Post-socialist Urban Development of the City of Skopje*. Faculty of Architecture University S. s. Cyril and Methodius" – Skopje; Fakultät für Architektur Professur Raumplanung und Raumforschung Bauhaus Universität – Weimar, Weimar.
 20. Ivanković, Vedran (2006) Moskovski boulevard – Ulica grada Vukovara u Zagrebu 1945.-1956. *Godine Arhitektura i urbanizam na razmeđu Istoka i Zapada. Prostor*, 14[2006] 2[32]: 179-195.
 21. Karač, Zlatko i Žunić, Alen (2013) *Arhitektonski vodič Zagreba*, Zagreb: AF i UPI 2M books.
 22. Kempf, Julije (1910) *Požega, zemljopisne bilješke iz okoline i prilozi za povijest slob. i kr. grada Požege i požeške županije*. Požega: Štamparija "Hrvatske tiskare i knjižare.
 23. Kisić, Dubravka (2023) *Arhitekt Milovan Kovačević – pobornik internacionalnog modernizma u Hrvatskoj*. Zagreb: Srednja Europa.
 24. Koščević, Željko (1983) *Tendencije avangardi u Hrvatskoj modernoj umjetnosti*. Zagreb: Galerija suvremene umjetnosti.
 25. Kranjčević, Jasenka (2009) *Obnova seoskih naselja 1945. godine – Divoselo, Vojnić, Vlahović. Prostor*, 17(2) 38, 314-326.

26. Kranjčević, Jasenka (2011) Zaboravljeni požeški arhitekt Dragan Rudolf Petrik. *Kronika Požeško-slavonska*, 10(487):10 od 22. 9. 2011.
27. Kranjčević, Jasenka (2012) Tajne iz starog kovčega u Cape Townu. *Matica iseljenika*, LXII(3): 54-55
28. Kranjčević, Jasenka (2012) Zaboravljeni požeški arhitekt Branko Petrović. *Požeška kronika*, br. 511. str. 7
29. Kranjčević, Jasenka (2014) Dalmatinski arhitekti u zbjegu u Egiptu 1944. - 1946.1. *Kulturna baština*, (40), 211-224.
30. Kranjčević, Jasenka (2018) *Zanemarena baština - prostorne strukture sela*. Srednja Europa, Zagreb.
31. Kranjčević, Jasenka (2021) Mediteran u radovima Ive Kurtovića u Hrvatskoj. u: *Spomen zbirka Pavla Beljanskog i njen arhitekta Ivo Kurtović*. Novi Sad. Str. 6-31.
32. Kranjčević, Jasenka (Ja.Kr.) (1998) Florschütz, Ferdinand. *Hrvatski biografski leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, svezak IV str. 305.
33. Kranjčević, Jasenka i Stober, Dina (2020) Planned Villages as Rural Heritage in the Function of Sustainable Development: Case Study of Gornji Vrhovci in Slavonia, IOP Conference Series Materials Science and Engineering 960(4):042045 <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/960/4/042045tura>
34. Kranjčević, Jasenka; Božić, Nikša (2013) *Lički Osik planirani industrijski grad*. ECOVAST - hrvatska sekcija, Zagreb.
35. Kraševac, Irena (2012) Interijer požeške crkve sv. Lovre u 19. stoljeću – primjer neogotičke obnove. *Peristil*, 55 (1), 77-86. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/200108>
36. Kušen, Eduard (2002) *Turistička atrakcijska osnova*, Zagreb: Institut za turizam.
37. Laslo, Aleksandar (1995) Arhitektura modernog građanskog Zagreba. *Život umjetnosti*, 56/57(1), str. 58-71. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/267884> (Datum pristupa: 12.03.2024.)
38. Laslo, Aleksandar (2011) *Arhitektonski vodič - Zagreb: 1898.-2010*. Zagreb: Arhitekst i Društvo arhitekata grada Zagreba.
39. Lučić, Mladen (1983) Naša avangardna kaskanja. *Vjesnik*, XLIV (1983), br 12699 od 9.1.1983., 10-11.
40. Margetić, Ana; Nadilo Branko (2011) Obnova francuskog paviljona u Studentskom centru u Zagrebu. *Građevinar*, Vol 63, br.1, str. 69-81
41. Merćep, Ines (2005) Natječaj za regulacijsku osnovu Zadra iz 1953. Pedeset godina poslije. *Prostor* 13(2005) 1(29) 67-78
42. Mlinar, Ivan (2003) Prolegomena za opus arhitekta i urbanista Velimira Jamnicog. *Prostor*, 9(2)(22):149 – 159.
43. NN (1895a) Glasnik županije Požeške. Vol V, br. 27, str.3.
44. NN (1895b) Glasnik županije Požeške. Vol V, br. 32, str.3.
45. NN (1895c) Glasnik županije Požeške. Vol V, br. 33, str.4.
46. NN (1930) Graditeljska izložba u Zagrebu. Novo doba, XIII, br. 215 str.4.

47. NN (1940) Bakarski zaljev glavna luka hrvatskog Jadrana, Jutarnji list, 29 (1940) br. 10035, str. 12.
48. NN (1979) Ar 59 u povodu 20. obljetnice djelovanja urbanističko-arhitektonskog biroa „Ar 59“ iz Zagreba. *Čovjek i prostor*, Zagreb, br. 11/1979
49. NN (1987) *Urbanistički institut SR Hrvatske 1947-1987.*, Urbanistički institut SR Hrvatske, Zagreb (monografija)
50. NN(1936) Opis natječaja za Zagrebački zbor. Tehnički list, br. 1-2: 7.
51. NN(1955) Urbanizam, Novi grad i luka Ploče. Arhitektura, Vol IX, br. 5-6 str. 58-66
52. NN(1974) USA američki domovi sedamdesetih godina, Program seminara, Koncertna dvorana „Vatroslav Lisinski“ Mala dvorana 16-20 rujna 1974., Zagreb.
53. Odak, Tomislav (2006) *Hrvatska arhitektura dvadesetog stoljeća – neostvoreni projekti*. Zagreb: UPI-2M PLUS.
54. Peić, Matko (1995) *Požega – eseji, feljtoni, putopisi*. Požega: Poglavarstvo grada Požege.
55. Petrik, Dragan (1948) Gospodarsko obrtno i industrijsko graditeljstvo, I dio, Stručni odjel N.S.O. Građevinskog tehnikuma, Zagreb.
56. Petrik, Dragan (1950) Gospodarsko obrtno i industrijsko graditeljstvo, II dio, Tehnička knjiga, Zagreb.
57. Planić Stjepan i Tomašević Ernest ur. (1930) *Graditeljska izložba (za vrijeme međunarodnog kongresa graditelja u Zagrebu od 14.-21.9.1930)*. Zagreb: Zaklada tiskare narodnih novina u Zagrebu.
58. Premerl, Tomislav (2015) *Hrvatska moderna arhitektura između dva rata - nova tradicija*. Zagreb: Jutarnji list
59. Putnik Prica, Vladana (2023) Odgovor arhitekata Jugoslavije na zdravstvene izazove i krize 1918–1941 https://istorija20veka.rs/wp-content/uploads/2023/01/2023_1_3_put_45-66.pdf
60. Radović Mahečić, Darja (2003) Prostorni razvoj Požege tijekom 19. i 20. stoljeća. U: *Kultura Požege i Požeštine* (ur. Čerti, Natalija). Požega: Spin Valis, 2003. str. 144-163
61. Quinn, Tom (2005), *Sciences strangest inventions - Extraordinary But True Stories from Over 200 Years of Inventive History*. London
62. Radović Mahečić, Darja (ur) (2007) *Moderna arhitektura u Hrvatskoj 1930-tih*. Zagreb: HAZU.
63. S.V. (1936), Sušak jugoslovenski Hamburg, *Vreme*, XVI, (1936) 5365, 4.
64. Smode Cvitanović, M., Čavlović, M. i Uchytíl, A. (2020) Balansiranje identiteta; Radovi arhitekta Branka Petrovića u Addis Abebi (1962. - 1969.). *Prostor*, 28 (2(60)), 318-333. [https://doi.org/10.31522/p.28.2\(60\).8](https://doi.org/10.31522/p.28.2(60).8)
65. Smokvina, Marina i Mojca Smode Cvitanović (2021) *Baština međunarodne suradnje Afrički i azijski radovi hrvatskih arhitekata*. Arhitektonski fakultet Sveučilište u Zagrebu i DAZ.

66. Šegvić, Neven (1946) Ostvarujući zaključke konferencije građevinskih rukovodilaca, *Vjesnik*, 4. veljače 1946. br. 245 str. 3.
67. Širola, Božidaar i Širola, Branko ur. (1933) *Državna srednja tehnička škola 1882/83-1932/33*. Zagreb.
68. Tušek, Darovan (1994) *Arhitektonski natječaji u Splitu 1918.-1941*. Split: Društvo arhitekata Splita.
69. Uchtyl, Andrej; Barišić Marenić, Zrinka i Kahrović, Emir (2009) *Leksikon arhitekata atlasa hrvatske arhitekture XX. Stoljeća*. Zagreb: Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
70. Uremović, Vladimir (2004) Vizija plovnog puta Dunav – Jadran. *Vinodolski zbornik*, Rijeka, Crikvenica, Novi Vinodol, Bribir, 9 (2004) 9., 93-101.
71. Vujasinović, Branko (2004) Povijesni pregled građevne službe u Hrvatskoj od 1770. do 1918, *Građevni godišnjak '03/'04*, Zagreb, str. 343–562.
72. Vuksanović-Macura, Zlata (2015) *Međunarodni konkurs za urbanističko uređenje Beograda 1921 – 1922.*, Orion Art, Beograd.
73. Zelić, Juraj i Lukić, Milan (2018) *Gornji Vrhovci i sela pod Papukom*. Nova Gradiška.
74. Živković Zdravko (1992) *Aleksandar Freudenberg*. Monumenta Croatica. Zagreb.

Izvori:

1. HAZU, Hrvatski muzej arhitekture (HMA/MK/2/ 18/1-9/) kat.18. Zag. zbor
2. Ministarstvo kulture i medija, Republike Hrvatske Konzervatorski odjel, Zagreb
3. Hrvatski državni arhiv, Zagreb
4. Hrvatski državni arhiv Slavonski Brod, Ispostava Požega
5. Technische Universität Graz, Bibliothek und Archiv od 27. 9. 2012.
6. Ostavština Dragana Petrika - Zagreb
7. Ostavština Dragana Petrika Ivan Petrik, sin u JAR-u
8. Ostavština Branka Petrovića - Sanja Petrović Kreković i Đana Zadro, Zagreb

PROLEGOMENA TO THE OPUS OF THREE ARCHITECTS FROM POŽEGA- Ferdinand Florschütz, Dragan Petrik and Branko Petrović

Summary

Požega and its surroundings are associated with numerous notable people from various professions, such as writers, poets, painters, historians, musicians, journalists, lawyers, etc. There are, however, no comprehensive biographies of architects and urban planners who were born in Požega and worked in the world. Three architects who were born in Požega in the first quarter of the 20th century were selected. They are Ferdinand Florschütz (1907-1946), Dragan Petrik (1901-1988) and Branko Petrović (1922-1975). The goal of the work is not only to complete the biography of architects in the context of Croatian architecture of the 20th century and valorize their architectural creativity in Croatia and the world, but also to recognize the biography as a contribution to the cultural identity of the city making it more interesting for visitors.

Since they were born in Požega, the paper first provides an overview of the construction opportunities in the city towards the end of the 19th and early 20th centuries, followed by their biographical data. The conclusion brings valorisation of their creative work and various ideas how they could enrich the cultural offerings of the city. The research was first based on data collection by getting in touch with family members, gaining insight into various literature (books, exhibition catalogues, press, etc.) and available documentation from various institutions. An inductive-deductive method was used to draw the conclusion. In addition to Croatia, the three architects worked in today's Austria, the Dominican Republic, Egypt, Ethiopia, the Republic of South Africa, Germany, North Macedonia, Serbia and Bosnia and Herzegovina.

The main characteristic of Florschütz's activity is following avant-garde trends. Although the creativity of Petrik and Petrović can be divided into several stages, Petrik is mostly characterized by the engineering component and Petrović by the organizational component. What is more, the mentioned architects are characterized by exceptional working energy and creativity.

Keywords: Ferdinand Florschütz; Dragan Petrik; Branko Petrović; Požega; architectural creativity; cultural identity; tourist attraction.

Izv. prof. dr. sc. Jasenka Kranjčević
Institut za turizam
Vrhovec 5, 10000 Zagreb
jasenka.kranjcevic@iztzg.hr